

СПИСОК ПЕРВОИСТОЧНИКОВ

1. Hermann Haken: From the Laser to Synergetics: A Scientific Biography of the Early Years / Bernd Kröger, Springer International Publishing Switzerland, 2015, p.347
2. Интервью с философом Владимиром Будановым «Стабильность не может быть вечной» / эл. доступ: <https://theoryandpractice.ru/posts/15988-stabilnost-ne-mozhet-byt-vechnoy-intervyu-s-filosofom-vladimirom-budanovym>
3. Синергетике 30 лет. Интервью с профессором Г. Хакеном. Проведено Е. Н. Князевой // Вопросы философии. 2000. № 3. С. 53--61.
4. Герман Хакен «Можем ли мы применять синергетику в науках о человеке?» / Сайт С.П. Курдюмова: <http://spkurdyumov.ru/what/primenyat-sinergetiku-v-naukax-o-cheloveke-german-haken/>
5. Деменюк С.Л. Фрактал: между мифом и ремеслом/ ООО «Ринвол», Академия исследования культуры, 2011. - 296 с.
6. Synergetics of the Brain / Ed. by E. Basar, H. Flohr, H Haken, A.J. Mandell. Berlin: Springer, 1983.

*Кривцова Н.В.
Одеський національний медичний університет
Одеса, Україна*

ОПТИМІЗМ ЯК РЕСУРС АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Актуальність. Великі обсяги інформації і інтенсивність навчання у вищі, зокрема медичних, призводить до розвитку синдрому хронічної втоми, зриву механізмів адаптації, підвищує чутливість особистості студентів до стресорів, знижує рівень здоров'я людини в цілому [1, 2, 4, 6]. Так, дослідження М.О. Агаджанян довели, що за роки навчання у вузі число здорових студентів скорочується в середньому на 25,9%, а хронічно хворих збільшується на 20% [1]. Актуальним стає дослідження ресурсів особистості, зокрема студентів-медиків, що забезпечують формування конструктивних форм адаптації, які сприяють зниженню чутливості до кризи та зміцнення здоров'я взагалі.

Мета: аналіз специфіки адаптації студентів-медиків та визначення ролі оптимізму в адаптації особистості та підвищенні її стійкості до стресорів.

Основна частина. Оптимізм, життєрадісність та позитивне сприйняття себе, інших, людської природи і всесвіту взагалі розглядають як ресурси особистості, що сприяють як адаптації, так і самореалізації особистості (Н.Е. Водоп'янова, А.Маслоу, К.Роджерс, М.Штейн та ін..). Так, за визначенням Н.Е. Водоп'янової позитивне світосприйняття, життєрадісність, конструктивна активність, впевненість в себе в складних умовах і віра в можливість подолання будь-яких труднощів розглядаються в якості важливих умов психосоціального здоров'я [2]. За Н.Е. Водоп'янової ця система позитивних відносин, життєрадісного світосприйняття і світогляду, активна життєва позиція особистості, впливає на вибір адаптивних моделей поведінки, рольову позицію і стійкість до психологічного стресу [2]. При цьому оптимізм

розглядається як стійка особистісна позиція впевненості людини в подолання життєвих труднощів або негараздів, заснованої на вірі в силу людської природи і власні ресурси, що може мати різні форми і внутрішньо особистісні детермінанти. В соціальній психології песимізм-оптимізм розглядають як вроджені якості особистості і результат перших етапів соціалізації, де формується система відносин людини з всесвітом. Згідно з концепцією «вивченої безпорадності» М.Залігмана, основною рисою песимістів є віра в те, що всі їхні зусилля марні, тоді як оптимісти невдачі розглядають як виклик та тимчасове явище [2, с. 299]. Фундамент адаптації, на думку В.І.Гарбузова, складають інстинкти, при цьому домінуючі інстинкти визначають певний тип темпераменту і індивідуальності в загалі, впливають на її спрямованість, формування планів, способів адаптації і життя в цілому; та було розглянуто сім інстинктів (дігнітофільний, лібертофільний, домінантний, дослідницький, альтруїстичний, генофільний та егофільний), що сприяють формуванню сьомі «чистих» типів індивідуальності [7].

В нашому дослідженні прийняли участь студенти-медики 1-го і 3-го курсу ОНМедУ, що переживають кризу адаптації (42 особи). Було використано наступні методи: спостереження, бесіда і тестування з використанням валідних і стандартизованих методик: шкала оптимізму і активності (Н.Водопьянова, М.Штейн) [2], методика «Чутливість до кризи» (Т.Д. Азарних, І.М. Тиртишніков) [3] та опитувальник щодо виявлення домінуючого інстинкту (В.І.Гарбузов) [5]. Математична обробка отриманих результатів проводилась за допомогою статистичної програми SPSS 21.64.

Результати: Було виявлено двосторонній позитивний кореляційний зв'язок між активністю і чутливістю до кризи ($r=344$, $p<0.05$) та визначені тенденції до негативного лінійного взаємозв'язку рівня чутливості особистості до кризи і оптимізму, що дозволяє стверджувати: надлишкова активність студентів-медиків сприяє зростанню чутливості до будь-яких стресорів, а зростання оптимізму може сприяти стійкості особистості до стресорів.

Результати кореляційного аналізу взаємозв'язків між показниками оптимізму і інстинктами особистості представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Результати кореляційного аналізу взаємозв'язків між показниками інстинктів особистості і оптимізму.

Показники адаптації	Генофільний інстинкт	Альтруїстичний інстинкт	Лібертофільний інстинкт
оптимізм	326*	439**	317*

Примітки: *- Кореляція значима на рівне значущості $p<0.05$ (2-сторон.), ** - кореляція значима на рівне значущості $p<0.01$ (2-сторон.).

Специфіка адаптації студентів-медиків з різним рівнем оптимізму представлено на рис. 1.

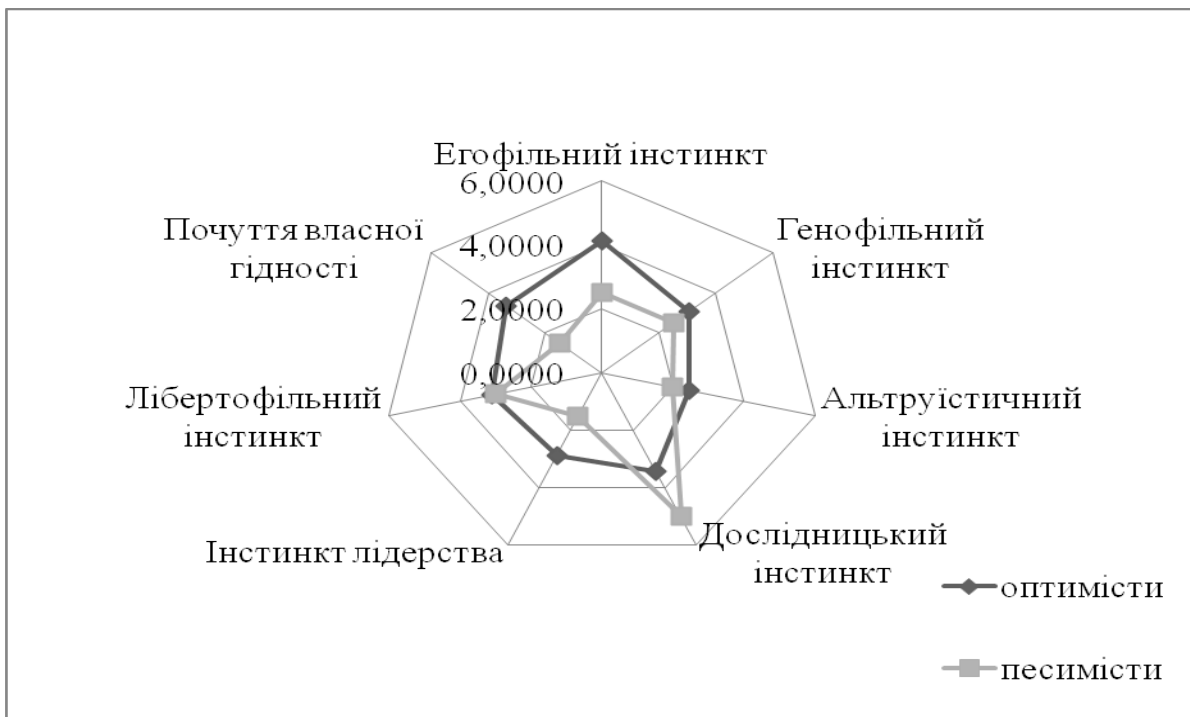

Рис. 1. Типологічні особливості адаптації особистості студентів-медиків з різним рівнем оптимізму

Отримані результати можна прокоментувати наступним чином. Студенті-медики, що схильні до оптимізму більш альтруїстичні, безкорисливі, миролюбні, виявляють доброту, турботу, емпатію, їм характерна понад-турбота про здоров'я і понад-любов (особливо до дітей і своїх близьких) з тенденцією до заперечення власного «Я» на користь «Ми». Оптимізм сприяє соціалізації егоцентричної сутності інстинктів людини в загалі та стійкості до стресорів.

Візуальний аналіз діаграми показує, якщо адаптацію студентів-медиків, схильних до оптимізму забезпечують різноманітні інстинкти людини з незначної перевагою дослідницького інстинкту і інстинкту самозбереження (егофільного); адаптація студентів-медиків, схильних до песимізму залежить від їх допитливості і схильності в усьому дістатися до суті, а також прагнення до творчості і вільного самовираження. Проте, В.І.Гарбузов підкреслює, що в осіб з домінуванням дослідницького інстинкту є ризик все розмаїття життя звести до одного пристрасного захоплення, а люди з домінуванням лібертофільного типу пристосування до життя схильні до упертості, негативізму, заперечення авторитетів та небажанню виносити рутину, нетерпимі до будь-яких форм обмежень і придушення "Я", схильні до зміни місць і ризику [7], але ці характеристики складно віднести до якостей гармонічної і адаптованої особистості, тому студентів-медиків, схильних до песимізму, з низьким почуттям власної гідності та зниженими показниками альтруїстичного, егофільного, генофільного і дігнітофільного інстинктів та прагнення до лідерству, адаптацію яких забезпечує дослідницький і лібертофільний інстинкти можна характеризувати як дезадаптивних. Оптимістичні студенті-медики також прагнуть свободи і змін, здатні досліджувати світ та в усьому дістатися до суті, але їм властиві готовність до продуманого ризику та лідерству. Вони альтруїстичні, впевнені в собі, знають

чого хочуть, наполегливі в досягненні мети, вміють організувати діяльність, розбираються в людях і здатні повести їх за собою.

Висновки. Аналіз специфіки адаптації і стійкості до кризи студентів-медиків дозволяє оптимізм розглядати як ресурс адаптації студентів-медиків, а також стверджувати, що його зростання сприяє стійкості до стресорів, супроводжується зростанням альтруїзму, сімейності і свободи особистості, тоді як активність сприяє зростанню чутливості до кризи. Отримані результати дозволяють виділити дві форми кризи, яку переживають студенти-медики: конструктивну нерівновагу, що сприяє творчості і оптимізму та деструктивну, що супроводжується песимізмом і кризовим станом, а також респондентів, схильних до песимізму розглядати як дезадаптивних, схильних до ізоляції «бунтарів» зі зниженим почуттям гідності, для яких власне здоров'я, сім'я, доброта і миролюбність не являють основу адаптації; а оптимістичних студентів-медиків розглядати як соціалізованих, здатних до вільного самоствердження і лідерства альтруїстів з почуттям власної гідності «хранителів» генофонду, інтересів і честі людського роду, добра і життя взагалі, адаптацію яких забезпечує як власні можливості самозбереження, розвинені дослідницькі здібності і прагнення до творчості, так й ресурси макро- і мега- рівнів самоорганізації особистості як відкритої нелінійної системи/середовища, а саме сім'ї і людського роду. При цьому в оптимістичних студентів-медиків прагнення свободи і самодостатності, власні цінності, мета та життєвий задум узгоджені з інтересами сім'ї та людства в цілому. Проведене дослідження показало специфічну особливість адаптації студентів, що переживають нормативну кризу формування інтегральної ідентичності медика та становлення особистості-професіоналу, а саме домінування дослідницького інстинкту в структурі особистості медиків як з оптимістичним, так і песимістичним світосприйняттям, що дозволяє припустити формування дослідницького типу особистості професіоналу. Перспективним напрямком вважаємо дослідження цього інстинкту як ресурсу самоорганізації людини в цілому, зокрема ролі дослідницької складової в самореалізації особистості-медика.

СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ

1. Агаджанян Н. А. Изучение образа жизни, состояния здоровья и успеваемости студентов при интенсификации образовательного процесса / Агаджанян Н. А. и пр. // Гигиена и санитария. – 2005. – № 3. – С. 48–52.
2. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова. – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.: ил – (Серия «Практикум»)
3. Диагностика здоровья. Психологический практикум / под ред. проф. Г.С. Никифорова. – СПб.: Речь, 2007. – С. 698-700.
4. Мадінова Ю. І. Особливості дезадаптації студентів-медиків: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд.психол.наук: 19.00.01./Ю. І. Мадінова. – Одеса, 2016. – 20с.

5. Основы психодиагностики: Практикум / Ред. сост. Л.Д.Столяренко. Изд-е 4-е., доп. и переработ. – Ростов Н/д: изд-во «Феникс», 2003. – 704 с. (Серия «Высшее образование».)

6. Санникова О. П. Адаптивность личности: Монография / О. П. Санникова, О. В. Кузнецова. – Одесса: Издатель Н.П.Черкасов, 2009. – 258с.

7. Столяренко Л. Д. Психология. Учебник для вузов/ Л. Д. Столяренко. – СПб.: Питер, 2008. – 592 с.: ил.

*Кривцова Н.В., Фарик Є.П.
Одеський національний медичний університет
Одеса, Україна*

РОЛЬ ОПТИМІЗМУ В САМОАКТУАЛІЗАЦІИ СТУДЕНТА-МЕДИКА

Актуальність. Криза в суспільстві, нестійкість і непередбачуваність соціальних процесів пред'являють підвищені вимоги до особистості, якій необхідно, з одного боку, відповідати соціальним вимогам, з іншого – як зберігати внутрішню стабільність і рівновагу так і мати можливості самореалізації людини в цих умовах. Великі обсяги інформації і інтенсивність навчання у вищі, зокрема медичних, підвищує чутливість особистості студентів до стресорів, знижує рівень здоров'я людини в цілому. Актуальною стає проблема пошуку ресурсів особистості, зокрема студентів-медиків, що забезпечують можливість її самоактуалізації в цих умовах.

Основна частина. В сучасних психологічних дослідженнях з проблематики адаптації/деадаптації людини відбувається зміщення акценту з досліджень компенсації і психологічного захисту на особистісний розвиток та самоактуалізацію ресурсів. Оптимізм, життєрадісність та позитивне сприйняття себе, інших, людської природи і всесвіту в цілому розглядають як ресурси особистості, що сприяють її стійкості до стресорів (Н.Е. Водоп'янова, М.С. Замишляєва, А.Маслоу, М.Штейн та ін.). Так, за М.С. Замишляєвою оптимізм і песимізм - це стійкі особистісні риси, які не залежать від психологічних особливостей, обумовлених статево рольовою ідентичністю або приналежністю до певної вікової категорії, при чому для кожної особистості характерний певний «резерв» оптимізму і песимізму (тобто диспозиційний оптимізм і песимізм), який актуалізується в різних співвідношеннях в певних ситуаціях (проблемно-специфічний оптимізм / песимізм) [2]. Н.Е. Водоп'янова підкреслює, що позитивне світосприйняття, життєрадісність, конструктивна активність, впевненість в себе в складних умовах і віра в можливість подолання будь-яких труднощів розглядаються в якості важливих умов психосоціального здоров'я [1]. Досліджуючи джерела здоров'я людини та суспільства взагалі, А.Г.Маслоу прийшов до висновку, що це можливо завдяки само актуалізації, при цьому дослідження зрілих осіб, що само актуалізуються довели їх оптимістичне світосприйняття [3].

Нами було проведено аналіз специфіки самоактуалізації особистості студентів-медиків в осіб з різним рівнем оптимізму. В дослідженні прийняли

Чернега Т.М.

До питання про дослідження проблеми свідомості в контексті психосинергетики..... 249

Часть 2. ТЕЗИСЫ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

Агамирья Л.В., Усенко С.Г.

Здоровье молодежи как актуальный вопрос современности..... 260

Арутюнян А.Ю., Гніденко В.С.

Ретроспективний аналіз впливу диссомнії на стан здоров'я на прикладі студентів-медиків..... 261

Вадатурський М.М., Кривцова Н.В.,

Специфіка адаптації особистості студентів-медиків, схильних до оптимізму..... 263

Гаврилюк І.О.

Особливості професійного вигорання у медичних працівників психіатричної клініки..... 265

Гергі М.С.

Синдром емоційного вигорання у лікарів з високим рівнем емпатії..... 267

Гнидая Н., Городня М.

Тайм-менеджмент в жизни студента..... 268

Дзига Л.А., Медянова Е.В.

Индивидуально-психологические предпосылки принятия решения в деятельности врача..... 269

Зарецкая А.В.

Жизнь и творчество Германа Хакена..... 273

Кривцова Н.В.

Оптимізм як ресурс адаптації студентів-медиків..... 275

Кривцова Н.В., Фарик Є.П.

Роль оптимізму в самоактуализации студента-медика..... 278

Кривцова Н. В., Курандо А. І.

Психологічні особливості стійкості до кризи особистості студентів-медиків..... 281

УДК 130.2.029.1:141.7.011(063)
ББК 87.6.+87.25вя431
П 635

*Копирование, сканирование, запись на
электронные носители и тому подобное
издания в целом или любой его части запрещено*

*Рекомендовано к печати решением Ученого совета
Одесского национального медицинского университета
(протокол № 10 от 25 мая 2017 г.)*

Редакционная коллегия:

И. В. Ершова-Бабенко, доктор философских наук, профессор кафедры общегуманитарных дисциплин Международного гуманитарного университета;

В. Б. Ханжи, доктор философских наук, заведующий кафедрой философии и биоэтики Одесского национального медицинского университета;

И. А. Донникова, доктор философских наук, профессор кафедры философии Национального университета «Одесская морская академия»;

А. И. Афанасьев, доктор философских наук, профессор кафедры философии и методологии науки Одесского национального политехнического университета;

О. Е. Гончарова, кандидат технических наук, доцент кафедры автомобильного транспорта Одесского национального политехнического университета.

Ответственный редактор:

В. Б. Ханжи, доктор философских наук, доцент.

Рецензенты:

Л. С. Горбунова, доктор философских наук, доцент, главный научный сотрудник Института высшего образования Национальной академии педагогических наук Украины (г. Киев);

И. Г. Мысык, доктор философских наук, профессор кафедры философии, социологии и менеджмента социокультурной деятельности ГУ «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» (г. Одесса).

П 635 Постнеклассический дискурс: пути развития философии и методологии науки:

Материалы XIII Международных Пригожинских чтений (14 сентября 2016 г. – 26 января 2017 г. – 2 июня 2017 г., г. Одесса) / Одесск. нац. мед. ун-т и др. ; ред. кол.: докт. филос. наук В. Б. Ханжи (отв. ред.) и др. — Одесса: Печатный дом, 2017. — 304 с. (Труды Одесского отделения Украинского синергетического общества)

ISBN 978-966-389-425-6

В материалах представлено рассмотрение широкого круга вопросов, связанных с наследием И. Пригожина и 100-летием со дня его рождения, а также 15-летием Одесского отделения Украинского синергетического общества. В контексте философской и научной проблематики осуществлено осмысление проблем постнеклассической методологии исследования сложных объектов (психосинергетика, социосинергетика, концептуальное моделирование, когнитивистика, гуманитаристика), методологии исследования объектов темпоральной природы, методологического консенсуса гуманитарного и естественнонаучного знания, медицины и техники, науки и искусства. Издание адресовано как зрелым исследователям: философам и методологам, логикам и математикам, так и молодой генерации ученых: аспирантам, магистрам, интернам и студентам, т. е. всем, кому небезинтересны единство и нелинейное развитие научного знания.

У матеріалах представлено розгляд широкого кола питань, пов'язаних зі спадщиною І. Пригожина та 100-річчям від дня його народження, а також 15-річчям Одеського відділення Українського синергетичного товариства. У контексті філософської та наукової проблематики здійснено осмислення проблем постнекласичної методології дослідження складних об'єктів (психосинергетика, соціосинергетика, концептуальне моделювання, когнітивістика, гуманітаристика), методології дослідження об'єктів темпоральної природи, методологічного консенсусу гуманітарного та природничо-наукового знання, медицини і техніки, науки і мистецтва. Видання адресоване як зрілим дослідникам: філософам і методологам, логікам і математикам, так і молодій генерації вчених: аспірантам, магістрам, інтернам і студентам, тобто всім, кого цікавить єдність і нелінійний розвиток наукового знання.

*Тексты напечатаны в авторской редакции. За точность и достоверность изложенного материала
несут ответственность авторы.*

© Авторы материалов, 2017

Одесское отделение украинского синергетического общества
Кафедра философии и биоэтики
Одесского национального медицинского университета
«Консультационный центр Альфалогия профессора Ершовой-Бабенко И.»
INTERNATIONAL ACADEMY
OF PSYCHOSYNERGETICS AND ALPHALOGY
Кафедра философии и методологии науки
Одесского национального политехнического университета

**ТРУДЫ ОДЕССКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
УКРАИНСКОГО СИНЕРГЕТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА:**

**МАТЕРИАЛЫ XIII МЕЖДУНАРОДНЫХ
ПРИГОЖИНСКИХ ЧТЕНИЙ**
(навстречу 100-летию со дня рождения И. Р. Пригожина)

*Постнеклассический дискурс:
пути развития философии и методологии науки*

14 сентября 2016 г. – 26 января 2017 г. – 2 июня 2017 г.

Выпуск 13

**Одесса
Печатный дом
2017**